

Пецух О. І.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри теорії та практики перекладу
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ЕМОТИВНІСТЬ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ У СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ

Анотація. Статтю присвячено розгляду особливостей утілення емотивності парламентських дебатів як типу політичного дискурсу в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії. Розглянуто специфічні риси британських парламентських дебатів, наприклад, спонтанність та непередбачуваність виступів, що зумовлюють підвищену емотивність реакцій комунікантів. У статті детально проаналізовано емотивні вигуки учасників дебатів під час засідань Палати громад британського парламенту в період посттетчеризму.

Ключові слова: парламентські дебати, політичний дискурс, емотивність, перформатив, вигук.

Постановка проблеми. Розгляд функціонування категорії модальності є важливим аспектом розуміння імпліцитного плану вираження повідомлення. Модальність виражає реальні й ірреальні відношення висловлення до дійсності або суб'єктивну кваліфікацію інформаційних повідомлень учасниками комунікації [2, с. 508]. На думку М.М. Шанського, кожний текст містить інформацію, призначену для певних практичних цілей [4, с. 68]. У політичній комунікації суб'єктивний план вираження слугує засобом для маніпуляції свідомістю адресатів та формування політичної картини світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політичний дискурс зазвичай розглядають у ракурсі когнітивно-дискурсивної парадигми, яка актуалізує нові напрями й концепції мовознавчих студій, як-от дискурсологія (Р. Водак, Т. Гівон, Т.А. ван Дейк, Р. Лакофф, М. Монтгомері, С.І. Потапенко, Н. Феркло, Д. Шіфрін та ін.), політична лінгвістика (А.Д. Белова, Е.В. Будаєв, Т.А. ван Дейк, М. Мейер, В.З. Дем'янков, М.Р. Желтухіна, Е.Р. Лассан, О.І. Шейгал, Г.М. Яворська та ін.). У роботах, присвячених вивченню політичного дискурсу, увага зосереджена на категорійній системі, функціональній специфіці та мовних засобах цього типу дискурсу. Проте комплексний аналіз емотивності політичного дискурсу парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії ще не був предметом дослідження, що й обумовлює новизну здійсненого нами дослідження, актуальність якого визначена загальним спрямуванням сучасного мовознавства на вивчення особливостей кореляції між раціональним та емотивним.

Мета статті полягає в детальному аналізі специфіки реалізації емотивності в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії.

Виклад основного матеріалу. Суб'єктивне ставлення до інформативного плану повідомлення представлено в категорії емотивності, яку в політичному дискурсі пов'язують із тим, що він спрямований викликати в адресата певне ставлення до наданої інформації, що зумовлює важливу роль у ньому саме фактора емотивності, який проявляється в превалюванні оцінного

компонента над інформаційним [1, с. 140]. Тобто політичний дискурс характеризується домінуванням емоційності над раціональністю [8]. Ця особливість визначає здатність політичного дискурсу нести додаткову інформацію без збільшення дискурсу, за рахунок особливого емоційного навантаження одиниць, що його складають, та їхньої організації [5, с. 98]. Переважання емоційного компонента над інформаційним зумовлює завоювання симпатій і довіри адресатів [9, с. 6].

Специфіку емотивності британських парламентських дебатів визначає спонтанність та неможливість передбачення розвитку інтеракції між комунікантами. Відповідно до традицій діячам дискурсу не дозволено читати заздалегідь підготовлену занотовану промову. Це особливе правило дозволяє підтримувати спонтанність та емоційність реакцій усіх учасників дебатів. У коментарях щодо поведінки комунікантів зазначено, що виступ порушників цього правила можуть одразу перебити та змусити до спонтанного виступу. Нотатки не дозволяють використовувати не лише під час відповідей, а й при запитаннях до учасників дебатів від коаліційного й опозиційного урядів. Проте на практиці деякі діячі дискурсу використовують нотатки під час опитувань міністрів. Останніми роками відбулися зміни в моделі проведення парламентських дебатів, оскільки скасовано заборону на використання прямих цитувань, що дозволяє користуватися деякими записами. Відповідно до нових правил міністрам надається право попередньо підготувати записи, продумавши можливі запитання від інших учасників дебатів, що допомагає підготувати приблизні відповіді та дає змогу оперувати відомостями під час майбутніх дебатів. Хоча спонтанність та несподіванка в запитаннях опонентів заради можливості застати міністра зненацька залишається. Й. Хейзинга порівнює британські парламентські дебати з «безперервним матчем, в якому певні матадори намагаються оголосити один одному шах і мат, не завдаючи шкоди інтересам країни, якій вони служать із повною відповідальністю» [3, с. 233]. Модель проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві суттєво відрізняється від стилю дебатів парламентів інших країн, де практикуються виступи з наперед підготовленими промовами.

Спонтанність та непередбачуваність як особливі риси британських парламентських дебатів визначають стиль проведення дебатів, який за традицією можна схарактеризувати як активний, подекуди агресивний (*cut-and-thrust*) обмін репліками. Мовний знак *cut-and-thrust* у словниках подається як “*interesting and exciting arguments in a lively, aggressive manner*” [6], або навіть, як визначає ідіоматичний словник, “*a vehement argument*”. Такі значення демонструють підвищену експресивність, навіть подекуди шаленість поведінки комунікантів під час дебатів. Цю ідіому часто використовують у фехтуванні на позначення атак за допомогою меча (*in fencing using the blade and the point of a sword* [6]). Метафоричне перенесення цього

знака з донорської зони ХОЛОДНА ЗБРОЯ до політичної сфери пов'язане з особливостями обміну репліками між комунікантами, що проходить у змагальній, жвавій, часто досить агресивній манері для нанесення удару чи відбивання нападу «політичного супротивника» в вербальній формі вираження. Доречність використання цієї ідіоми щодо моделі проведення парламентських дебатів умотивована також і традицією, за якою раніше учасники дебатів були зобов'язані приносити із собою меч безпосередньо до зали парламенту.

У довіднику, присвяченому традиціям та звичаям британського парламенту, стверджується, що спікер Палати громад зазвичай намагається не стримувати традиційну емоційність, жвавість та прямолінійність у вираженні думок членів парламенту, оскільки стиль проведення дебатів ніколи не відрізнявся надмірною ввічливістю та стриманістю [12].

Отже, розповсюджена думка про те, що британці залишаються спокійними та стриманими [7; 10], не підтверджується їхньою поведінкою під час дебатів; вона характеризується підвищеною емоційністю завдяки постійному намаганню створити конфліктні ситуації, в яких легко показати свою політичну партію в вигідному світлі та принизити опонентів.

Під час інтеракції члени урядової коаліції та представники опозиції дозволяють собі виказувати емоції, демонструючи свою підтримку вербально, голосно повторюючи хором “*Hear, hear*”, що є скороченням від “*hear him*”. Використання цього слова є символічним, оскільки демонструє як на вербальному, так і на емоційному рівнях підтримку висловленому, вказуючи, що всі інші «чують» думку комуніканта-однопартійця та підтримують її [11]. Цю лексему, у якій спочатку додавали займенник *him* (“*hear him, hear him!*”), почали використовувати в британських парламентських дебатах із кінця XVII століття, у кінці XVIII століття її було скорочено до одного слова “*hear!*”, що є зазвичай перформативом згоди (підтвердження чи погодження) або схвалення. Проте спектр відтінків значень цього перформативу не обмежується лише позитивною конотацією. Так, він може означати незгоду, насмішку, глузування, зневагу та ін. (“*The same words may be used for very different purposes, and instead of implying approbation, they may express dissent, derision or contempt*”. (24th edition, p. 450) [11]).

Дієслово *hear* є ознакою реакції учасників парламентської комунікації й застосовується без обмежень та зупинення з боку спікера, який завдяки бурхливому висловленню діячів дискурсу дізнається про їхню думку та настрої під час дебатів. Приміром, під час вирішення непорозуміння відносно порядку обговорення процедурних питань (*points of order*) учасник дебатів дає пораду спікеру щодо вирішення проблеми, а звертаючись до інших комунікантів, апелює до чесності й неупередженості власної точки зору. У його репліці прослідковується стилістична фігура градації, що базується на нагнітанні експресивності однорідних виразних засобів, оскільки комунікант переходить від висловлення припущення до ствердження своєї правоти та її підкріплення повтором усєї конструкції з додаванням прислівника *anyway* для посилення точки зору. Градуальний повторювальний характер фрази мав на меті здобути підтримку інших учасників дебатів. З їхньої бурхливої реакції “*Hear, hear*” видно, що мета комунікації була досягнута, і діяч дискурсу коментує це в подальшому розгортанні репліки, підкреслюючи, наскільки корисним є така підтримка для підкріплення сказаного:

“I think I have shown considerable readiness to grant UQs and hear points of order, and I do not intend any discourtesy to the hon.

Lady. She is extremely assiduous in the execution of her duties, but I do not think that I can say more than that today if I am to be fair about it – well, I am being fair about it [Interruption]. Well I think I’m being fair anyway [Hon. Members: “Hear, hear”]. It is quite useful to hear the odd “Hear, hear”. If there are other points of order we had better hear them” (HC 17 Nov 2015 : Column 551).

Висловлення свого ставлення до парламентських дебатів обмежується цими словами, які є включеннями під час промови або виголошуються виступаючим одразу після її завершення. Як декларується в трактаті Т.Е. Мея, учасникам дебатів не дозволяється перебивати виступ освістуванням, співом чи іншою експресивною формою вираження схвалення або засудження (“*Members must not disturb a Member who is speaking, by hissing, chanting, clapping, booing, exclamations or other interruptions*”).

У процесі голосування під час дебатів, законотворчого процесу або погодження певного регламенту учасники дебатів Палати громад промовляють разом вигук “*Aye*” або “*No*”. Стверджувальний вигук *aye*, що вважається застарілим і вживається лише в ситуації голосування вголос (“*archaic except in voting by voice*” [6]), використовується під час дебатів і є відмінною рисою британського парламенту – ще однією яскравою демонстрацією прив’язаності британців до традицій та підтримання поступального характеру в проведенні дебатів. Для діячів дискурсу, які належать до Палати лордів, характерним є використання реплік *content* та *not content*, які висловлюють задоволення та незадоволення від того, що відбувається під час дебатів. Ця форма вираження згоди / незгоди є сучаснішою та більш уживаною в англійській мові.

Іноколи члени парламенту висловлюють своє здивування емоційним вигуком “*Wooh!*”, що виражає подив та зазвичай притаманний гіперактивним емоційним людям [6], якими себе часто виявляють учасники парламентських дебатів у Сполученому Королівстві. Проте використання цього вигуку під час дебатів є поодиноким. Прикладом може бути звернення прем’єр-міністра до одного з учасників дебатів, з яким він повністю погоджується, при цьому інші висловлюють здивування від сказаного:

“The Prime Minister: You are absolutely right. [Hon. Members: “Wooh!”] Sorry, he is absolutely right” (HC 25 May 2010 : Column 48).

Виявом експресивної реакції учасників парламентських дебатів є також емотивний прислівник *more*, що стимулює більше інформативне наповнення подальших висловлювань комунікантом:

“May we have a debate about the sale of UK national assets? (Hon. Members: More!) Since this Chancellor came to office he has sold off the student loan book, the Royal Mail and the future of our nuclear power industry, and he announced yesterday that he will sell off the Land Registry”.

З подібною метою використовується емотивний вигук *ah*, значення якого контекстуально обумовлене та варіюється від вираження розуміння, задоволення, здивування до болю, а також є сигналом того, що щось було помічено. Так, у дебатах із питань виходу Сполученого Королівства зі складу ЄС учасник обговорення від лейбористської партії висловлює підтримку вибору британського народу для протиставлення своєї політики політиці офіційного уряду, який не виявляє повної згоди з новим міжнародним курсом. Перформатив згоди щодо вибору народу викликає бурхливу реакцію інших учасників дебатів, які вигуком “*Ah*”, сказаним хором, висловлюють підтвердження репліки однопартійця:

“Emily Thornberry: Of course we accept the democratic decision of the British public [Hon. Members: “Ah!"]. Of course we do. The difference between our side of the House and the Government side is that we want to leave the European Union on behalf of 100% – on behalf of the whole of this nation” (HC 2 Nov 2016 : Column 620).

Надмірну емоційність учасників парламентських дебатів зазвичай контролює спікер парламенту, проте подекуди комуніканти самі контролюють поведінку своїх колег. Зокрема, під час свого першого виступу новообраний прем'єр-міністр критикує діяльність попередників, оскільки після виборів відбулася зміна політичної сили. Один з учасників дебатів, який належить до парламентської коаліції, бурхливо висловлює свою підтримку експресивною, посилено негативно оцінюю лексикою *failed miserably*. Прем'єр-міністр у своїй відповіді перериває хід виступу та використовує директиви для встановлення порядку, оскільки подібні висловлення не дозволяються в парламенті:

“The Prime Minister: I will get the hang of it eventually-and we will be prioritising social housing, not least because the last Government left a huge black hole that they refused to fund

Bob Russell (Colchester) (LD): Failed miserably, failed miserably!

The Prime Minister: I ask the hon. Gentleman to calm down” (HC 25 May 2010: Column 48).

Висновки. Отже, стиль проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві передбачає слухання виступів учасників дебатів та включення в спонтанні реакції на висловлення опонентів, що робить Палату громад досить галасливим місцем. Емотивність є однією з ключових характерних рис учасників парламентських дебатів, вона допомагає продемонструвати своє схвалення чи засудження почутого. У результаті в залі британського парламенту повсякчасно можна почути яскраво виражені думки з включеннями дотепних реплік, жартів та насмішок. Перспективою подальших досліджень є детальний розгляд інших особливостей, які проявляються під час проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

Література:

1. Колшанский Г.В. Контекстная семантика / Г.В. Колшанский. – М. : Наука, 1980. – 148 с.
2. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
3. Хейзинга Й. Homo Ludens. В тени завтрашнего дня / Й. Хейзинга. Пер. с нидерл. – М., 1992. – 233 с.

4. Шанский Н.М. Художественный текст под лингвистическим микроскопом / Н.М. Шанский. – М., 1982.
5. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал. – М. – Волгоград : Перемена, 2000. – 367 с.
6. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org/ru/>
7. Childs P. Place and Environment : nation and region / P. Childs // British cultural identities. – London and New York, 1997. – P. 45–80.
8. Ealy S. Communication, Speech and Politics / S. Ealy. – Washington, D.C. : University Press of America, 1981. – 244 p.
9. Hamilton, M.A. A Framework for Understanding Equivocation / M.A. Hamilton, P.J. Mineo // Journal of Language and Social Psychology. – Vol. 17. – № 1. – 1998. – P. 3–35.
10. Oakland J. British Civilization. An Introduction (third edition) / J. Oakland. – Routledge. London, 1995, P. 3–7.
11. On clapping in the Chamber [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://thoughtundermined.com/2015/05/28/on-clapping-in-the-chamber/>.
12. Some traditions and customs of the House. House of Commons Information Office Factsheet G7. – 2010. – 12 p.

Пьецух О. И. Эмотивность политического дискурса парламентских дебатов в Соединенном Королевстве

Аннотация. В статье проанализированы особенности воплощения эмотивности парламентских дебатов в Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии как типа политического дискурса. Рассмотрены специфические черты британских парламентских дебатов, например, спонтанность и неподготовленность отступлений, которые обуславливают повышенную эмотивность реакций коммуникантов. В статье детально проанализированы эмотивные междометия участников дебатов во время заседаний Палаты общин британского парламента в период посттэтчеризма.

Ключевые слова: парламентские дебаты, политический дискурс, эмотивность, перформатив, междометие.

Pjetsukh O. Emotiveness in the political discourse of the UK parliamentary debates

Summary. This article deals with the peculiarities of the emotiveness in the UK parliamentary debates as a type of the political discourse. It points out the specific features of the British parliamentary debates, such as spontaneity and not a make-ahead character of the presented speeches. These features influence the high level of emotiveness in the communicants' reactions. It also analyses emotive interjections of the debates' participants during the meetings of the UK House of Commons in the post-Thatcher period.

Key words: parliamentary debates, political discourse, emotiveness, performative, interjection.